

บทความ

การบริการวิชาการแก่สังคมกับการประกันคุณภาพ

สุชาติ วัฒนชัย*

การบริการวิชาการแก่สังคม นับว่าภารกิจอย่างหนึ่งที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาหรือหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งได้จัดทำขึ้นเพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน โดยเป็นกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยพัฒนาหรือช่วยเหลือสังคมและชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นความสามารถของหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สังคมในรูปแบบของงานบริการวิชาการ รวมทั้งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน สถาบันอุดมศึกษา นิสิต นักศึกษา ชุมชน และสังคม ในรูปแบบของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ

การบริการวิชาการ หมายถึง กิจกรรมหรือโครงการทางวิชาการเพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน โดยเป็นกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยพัฒนาหรือช่วยเหลือสังคมและชุมชน ในรูปแบบของกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ เช่น โครงการให้บริการ ทันตกรรม โครงการตรวจรักษาโรค โครงการการพัฒนา นวัตกรรม เพื่อพัฒนาหรือช่วยเหลือสังคมและชุมชน (ทั้งด้านเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์) โครงการสัมมนา/ประชุมทางวิชาการ โครงการอบรมให้ความรู้แก่ท้องถิ่น เป็นต้น (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) 2549) ส่วนโครงการบริการสังคม หมายถึง โครงการต่างๆ ซึ่งได้จัดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์หลักที่จะให้บริการแก่ประชาชนโดยทั่วไปในสังคม ทั้งนี้เพื่อต้องพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของคนในชาติโดยส่วนรวม

ตลอดจนหาทางแก้ไขหรือจัดปัญหาต่างๆ ที่ไม่พึงประสงค์ในสังคมให้น้อยลงไป (เยาวดี รวงชัยกุล วิทยุศาสตร์ 2548)

การประกันคุณภาพนับเป็นกระบวนการที่สำคัญที่แสดงให้เห็นว่ามีการดำเนินการอย่างมีคุณภาพ และเป็นระบบ ทำให้สังคมเกิดการยอมรับว่าการดำเนินการมีคุณภาพ สามารถรักษาคุณภาพและพัฒนาคุณภาพได้อย่างเป็นระบบ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการบริการวิชาการแก่สังคมจำเป็นต้องมีการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพเพราะการบริการวิชาการเป็นกระบวนการนำความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ เข้าสู่สังคม ชุมชน ตามความต้องการของสังคม ชุมชน ในขณะเดียวกันก็รับสภาพปัญหาหรือความต้องการของสังคม ชุมชน เข้ามาเพื่อนำมาเป็นประเด็นศึกษาการศึกษาต่อไป ซึ่งจะเป็นวงจรที่หมุนเวียนในลักษณะนี้อย่างต่อเนื่อง

การประกันคุณภาพกับการบริการวิชาการ

ในปัจจุบัน หน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องของการควบคุมหรือตรวจสอบคุณภาพ คือ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้กำหนดมาตรฐานตัวบ่งชี้ต่าง ๆ สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อให้มีการดำเนินการบริการวิชาการอย่างมีคุณภาพ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การ

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาดไทย) เผยแพร่วันที่ 18 ธค 48 และ 16 กพ 49) ซึ่งมีรายละเอียดของตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นเกี่ยวกับการบริการวิชาการดังนี้

1. จำนวนกิจกรรม/โครงการบริการวิชาการและวิชาชีพที่ตอบสนองความต้องการของสังคม ชุมชน ประเทศชาติ และนานาชาติ ต่อจำนวนอาจารย์ประจำ

1.1 จำนวนกิจกรรม/โครงการบริการวิชาการและวิชาชีพที่ตอบสนองความต้องการและพัฒนา/และเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม ชุมชน ประเทศชาติ และนานาชาติต่ออาจารย์ประจำ

1.2 จำนวนอาจารย์ที่ปรึกษา เป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ภายนอกสถาบัน เป็นกรรมการวิชาการและกรรมการวิชาชีพในระดับชาติหรือต่ออาจารย์ประจำ

2. มีการนำความรู้และประสบการณ์จากการบริการวิชาการและวิชาชีพมาใช้ในการพัฒนาการเรียน การสอน และการวิจัย

3. ค่าใช้จ่าย และมูลค่าของสถาบันในการบริการวิชาการและวิชาชีพเพื่อสังคมต่ออาจารย์ประจำ

4. การเป็นแหล่งให้บริการวิชาการและวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติหรือระดับนานาชาติ

5. รายรับของสถาบันในการให้บริการวิชาการและวิชาชีพในนามสถาบันต่ออาจารย์ประจำ

6. ระดับความสำเร็จในการบริการวิชาการและวิชาชีพตามพันธกิจของสถาบัน

6.1 ระดับความสำเร็จในการให้บริการวิชาการและวิชาชีพตามพันธกิจของสถาบัน

6.2 ประสิทธิภาพของการให้บริการวิชาการและวิชาชีพ โดยพิจารณาจาก

1. การมีบทบาทที่แสดงถึงความรับผิดชอบทางวิชาการและวิชาชีพต่อสาธารณะการเป็นที่พึ่งทางวิชาการ การเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมต่อสังคม ชุมชน และประเทศ

2. การคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมของหลักสูตรและบริการที่จัดขึ้น

3. มีงานบริการวิชาการที่ใช้องค์ความรู้จากการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนและ/หรืองานวิจัยที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนและสังคม

4. ผลของการบริการวิชาการต่อการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ รวมทั้งความมั่นคงและความเข้มแข็งของสังคม ชุมชนและประเทศชาติ

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) ยังได้ให้นิยามของดัชนีสำหรับการประเมินผลการปฏิบัติราชการของสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 ดังนี้

ตัวชี้วัด	คำอธิบาย
1. จำนวนโครงการ/ กิจกรรม บริการทางวิชาการที่ตอบสนองความต้องการของสังคม ชุมชน ประเทศชาติ ต่อจำนวนอาจารย์ประจำ	<p>- เปรียบเทียบกิจกรรม/ โครงการบริการทางวิชาการที่สถาบันการศึกษาได้ดำเนินการใน ปีงบประมาณ 2549 และ ต่อเนื่องจากปี2548 ต่อจำนวนอาจารย์ประจำ รวมทั้งจำนวน อาจารย์ประจำ และอาจารย์พนักงาน</p> <p>- บริการทางวิชาการ หมายถึง กิจกรรมหรือโครงการทางวิชาการเพื่อให้บริการวิชาการแก่ สังคมและชุมชน โดยเป็นกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยพัฒนาหรือช่วยเหลือสังคมและ ชุมชน ในรูปแบบของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> • โครงการให้บริการทันตกรรม • โครงการตรวจรักษาโรค • โครงการการพัฒนาทันตกรรม เพื่อพัฒนาหรือช่วยเหลือสังคมและชุมชน (ทั้งด้านเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์) • โครงการสัมมนา/ประชุมทางวิชาการ โครงการอบรมให้ความรู้แก่ท้องถิ่น เป็นต้น
2. ร้อยละของจำนวนอาจารย์ที่เป็นที่ ปรีกษา กรรมการวิชาการ วิชาชีพ วิทยานิพนธ์ภายนอก ต่อจำนวน อาจารย์ประจำทุก ระดับ	<p>- เปรียบเทียบจำนวนอาจารย์ ของสถาบันการศึกษาที่เป็นที่ปรึกษา กรรมการวิชาการ วิชาชีพ วิทยานิพนธ์ภายนอกกับจำนวนอาจารย์ประจำทุกระดับ</p> <p>- อาจารย์ประจำทุกระดับ หมายถึง อาจารย์ข้าราชการ อาจารย์พนักงาน รวมถึง อาจารย์พิเศษที่มีสัญญาการจ้างทั้งปีการศึกษา (ไม่ต่ำกว่า 9 เดือน)</p> <p>- การเป็นที่ปรึกษา กรรมการวิชาการ วิชาชีพ วิทยานิพนธ์ นับเฉพาะ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การเป็นที่ปรึกษาให้กับภาคเอกชน (เช่น หอการค้า สภาอุตสาหกรรม เป็นต้น) ส่วนราชการส่วนกลาง ส่วนราชการส่วนภูมิภาค (จังหวัด) องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น (อบจ. อบต.) ชุมชนและสังคม 2. การเป็นกรรมการวิชาการ กรรมการวิชาชีพให้กับสถาบันต่าง ๆ 3. การเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ภายนอกสถาบัน การศึกษาที่สังกัด <p>- อาจารย์ประจำ หมายถึง อาจารย์ข้าราชการอาจารย์พนักงาน รวมถึงอาจารย์พิเศษที่มี สัญญาการจ้างทั้งปีการศึกษา (จ้างไม่ต่ำกว่า 9 เดือน)</p>
3. ระดับความสำเร็จและ ประสิทธิภาพของการให้บริการวิชาการ ตามพันธกิจของสถาบัน	<p>ระดับความสำเร็จ หมายถึง สถาบันการศึกษาได้มีการบริการวิชาการแก่สังคม ชุมชน ที่สอดคล้องกับพันธกิจเฉพาะของสถาบันอย่างน้อยเพียงใด</p> <p>ประสิทธิผล หมายถึง ผลที่เกิดจากการให้บริการวิชาการของสถาบันแก่สังคม ชุมชน ประเทศชาติ รวมทั้ง ให้หมายรวมถึงการนำความรู้ประสบการณ์จากการบริหารวิชาการ มาใช้ในการเรียนการสอนและการวิจัย ซึ่งสามารถวัดได้และเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ประสิทธิภาพของการให้บริการวิชาการนั้นจะต้องสอดคล้องกับพันธกิจตามกฎหมาย</p> <p>เกณฑ์การให้คะแนน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 = มีแผนหรือโครงการในการให้บริการวิชาการอย่างครบถ้วนตามพันธกิจของสถาบัน 2 = มีการให้บริการวิชาการแก่สังคมตามแผนหรือโครงการในการให้บริการวิชาการ อย่างครบถ้วนตามพันธกิจของสถาบัน 3 = มีการบูรณาการการเรียนการสอน การวิจัย และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ในการให้บริการวิชาการแก่สังคม 4= มีผลงานวิจัย/ผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากการบูรณาการงานบริการวิชาการแก่สังคม 5= เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและองค์กรในชุมชนในการ พัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน และพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้

นอกจากนี้สำนักงานการอุดมศึกษา (สกอ) ได้มีการกำหนด ร่างแนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถาบันอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการอุดมศึกษา ซึ่งอยู่ในระหว่างการปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดดังนี้

มาตรฐานที่ 5 การบริการวิชาการ/การบริการวิสาหกิจ

การให้บริการวิชาการ / บริการวิสาหกิจ ที่เป็นประโยชน์ เป็นที่พึง เป็นแหล่งอ้างอิง ทางวิชาการ การให้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสม เสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม ประเทศชาติ เพื่อพัฒนาชุมชน สังคม เพื่อให้สังคมไทย เป็น สังคม แห่งภูมิปัญญา และ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้

5.1 สถาบันอุดมศึกษามีนโยบาย ยุทธศาสตร์ การดำเนินงาน ด้านบริการวิชาการแก่ ชุมชน/สังคม ให้ชัดเจน สามารถตอบสนองความต้องการของ ชุมชน/สังคมได้

5.2 สถาบันอุดมศึกษา มีระเบียบเกี่ยวกับการเจรจา และ สัญญาการให้บริการวิชาการ ทั้งที่เป็นการบริการ "แบบให้เปล่า" และ การคิด ค่าใช้จ่าย " ที่เป็นธรรม โปร่งใส และ ตรวจสอบได้"

5.3 สถาบันอุดมศึกษา มีการพัฒนามาตรฐาน และ ควบคุม กำกับคุณภาพ การให้บริการวิชาการแก่ ชุมชน/สังคม

5.4 จำนวนกิจกรรม/ โครงการบริการ วิชาการ/บริการวิสาหกิจ ตอบสนองความต้องการของ

ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติ ต่อจำนวนอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษเต็มเวลาเทียบเท่า

5.5 ร้อยละอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษเต็มเวลาเทียบเท่า ที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม โครงการบริการวิชาการ/บริการวิสาหกิจ แก่ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติ

5.6 จำนวนการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา กรรมการ วิชาการ /กรรมการวิชาชีพ/กรรมการวิทยานิพนธ์ภายนอกสถาบันในระดับชาติ ต่อจำนวนอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษเต็มเวลาเทียบเท่า

5.7 ค่าใช้จ่าย มูลค่าทรัพยากร และ รายรับของสถาบัน ในการบริการวิชาการ/บริการวิสาหกิจ เพื่อ"ชุมชน สังคม และ ประเทศ" ต่อจำนวนประจำและอาจารย์พิเศษเต็มเวลาเทียบเท่า

5.8 ร้อยละของอาจารย์ ที่นำ "ความรู้ และ ประสบการณ์ จากบริการวิชาการ/บริการวิสาหกิจ มาใช้ในการเรียน การสอน และ การวิจัย"

5.9 การเป็นแหล่งให้ "บริการวิชาการ/บริการวิสาหกิจ" ที่ได้รับการยอมรับ "ระดับชาติ หรือ ระดับนานาชาติ"

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการบริการวิชาการเป็นการนำความรู้จากองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ลงสู่ ชุมชน สังคม ตามความต้องการของชุมชน สังคมและนำ ความรู้ และ ประสบการณ์ จากบริการวิชาการ มาใช้ในการเรียน การสอน และ การวิจัยต่อไปซึ่งจะก่อให้เกิดเป็นวงจรที่หมุนเวียนในลักษณะนี้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นวงจรของการบริการวิชาการที่มีคุณภาพ

บรรณานุกรม

1. เขาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี การประเมินผลโครงการ: แนวคิดและแนวปฏิบัติ. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2548.
2. สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน). กรอบการประเมินผลการปฏิบัติราชการ ของสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2549. 2549.
3. สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). มาตรฐานตัวบ่งชี้ระดับอุดมศึกษา. 2548.